

Ikuspegi ekosoziala hezkuntzan lantzeko ideiak¹

“Curriculumean dago irakaskuntza- eta ikaskuntza-prozesuaren bihotza eta, beraz, hor egon beharko lukete ikuspegi ekologistako eraldaketek”

Luis García Reyesek² bere hitzaldian, gako batzuk aurkeztu zituen, gai ekosozialak ikasgeletako eta ikastetxeetako irakaskuntza-arloko hezkuntza-praktiketan sartzeko³, honako galdera honi erantzun nahian:

Irudia: Joly Navarro Rognoni

Nola txertatu ikuspegi ekosoziala hezkuntzan?

Ikuspegi ekosoziala transbertsalizatzeko, honako hauek proposatu zituen:

1) Hezkuntza-komunitatearen parte-hartzea bultzatzea:

- Hezkuntza-komunitate osoaren premia dago, daukan esperientziarekin. Duela zenbait urte, ekimen batzuk gauzatzen hasi ziren; adibidez, kontsumo-taldeak sortzea ikastetxetik irtetea. Bai familiek bai irakasleek ikuspegi agroekologikoarekin hurbileko ekoizleen produktuak eros ditzakete, eta, hala, zentroa ikastetxe hutsa izatetik elikadura-zentroa izatera ere aldatzen da. “Semea edo alaba jasotzera zoaz, eta erosketa egiten duzu; era berean, berdinetik berdinerako harremana duzu irakasleekin berenjenak banatzean”.

¹ Luis García Reyesek 2022ko otsailaren 24an “Transforma Sarea. Herritartasun Globalerako Hezkuntza Komunitateak XI. Aurrerapen birtualaren” esparruan aurkeztutako hitzaldiaren laburpena.

² Luis García Reyes, FUHEMeko Hezkuntza Ekosozialaren arduraduna da. Hainbat lanen egilekidea da; besteak beste, Curriculum Ekosoziala (eta haren lan osagarria) eta, orain <https://www.fuhem.es/wp-content/uploads/2021/12/Informe-conocimiento-defensa-defensa-medioambiente-LOMLOE.pdf> txostena.

³ Luis García Reyesek FUHEM fundazioan lan egiten du. Fundazioak esparru ekosozialean eta hezkuntza-esparruan egiten den gogoetaren eta bere ikastetxeetako praktikaren arteko interakzioa sustatzen du. Ikus: <https://www.fuhem.es/>

- Material didaktikoak prestatzea: uste dute material didaktikoak ez direla soil-soilik ikasleentzat, hau da, hezkuntza-komunitate osoarentzat dira; gainera, bestela askoz kostu handiagoa duten prestakuntza-prozesuak izaten laguntzen dute. “Familiek ere ikasten dute, eta ingurumen-arloko alfabetatze-prozesuak izaten dira hezkuntza-komunitate osoarentzat”.

2) Arreta jartzea kudeaketa-ereduetan:

- Ingurumen-arloko jasangarritasun-gaien ikuspegi transbertsal hori gauzatzeko beste elementu bat ikastetxeak kudeatzeko modua da: “Haiek kudeatzeko moduek ere hezten dute; ez dira neutralak”. Zenbait elementu nabarmen daitezke: ikasleak berak bezala familiak ere koordinatzeko guneak sortzea eta antolatzea. “Ikasleak ikastetxeetan ingurumenaren alde egiten den aldaketan ahalduztzen den eraldaketa-egile bihurtzeaz gain, aldaketen eragile bihurtzen da”.
- Inguruneak ez dira neutralak eta, horregatik, jolastokiak eta korridoreak eraldatzea proposatzen du, baita naturarekiko kontaktua ahalbidetzea, azpiegitura ekologikoak eta irisgarriak izatea, eskola-ortu bat sortzea, apaintze ekosoziala egitea, etab.

3) Eskola-orduetatik kanpoko jarduerak zaintzea:

- Eskola-orduetatik kanpo. esparru oso bat dago jasangarritasunaren ikuspegia lantzeko. Gune horien artean hauek nabarmentzen dira: jantokia; janleku jasangarri eta osasungarrietarantzko trantsizioa egitea; eskolaz kanpoko ekosozialak; ikasketa-bidaia aldaketa-prozesuak ezagutzeko eta zerbitzu komunitarioak egiteko; ikastetxea erabiltzea jarduera ekosozialak egiteko; bizibusak, pedabusak; etab.

4) Jarduera puntualak antolatzea:

- Hala ere, ikasgelen barruan jardun beharra dago, haietan gertatzen dena aldatzeko. Askotan efemerideetan, egun berezietan oinarritzen da, elementu motibatzaileak baitira proiektu bat hasteko; besteak beste, Lurraren Eguna eta Ingurumenaren Eguna, ibilaldiak naturan barrena... Hori guztia baliagarria da ikuspegi ekologista bultzatzeko.

5) Gai ekosozialak curriculum formalean sartzea:

- Hori da funtsezko puntua Luisentzat. Izan ere, “curriculumean dago irakaskuntza- eta ikaskuntza-prozesuaren bihotza eta, beraz, hor egon beharko lukete curriculum diseinatzean ikuspegi ekologistako eraldaketek. Lantzen diren helburuak, edukiak, metodologia eta ebaluatzeko modua aldatzea esan nahi du curriculum eraldatzeak”.

Zer elementu eraldatu curriculum ekosozialerantzko bidea egiteko?

Gaitasun ekosoziala lantzeak berekin dakarrena:

- 1) gizakiak **ekomendekoak** garela ulertzea;
- 2) **biosferaren funtzionamendua** ulertzea;
- 3) **egungo zibilizazio-krisia** ulertzea;
- 4) ikasleek **aldaketa ekosozialaren eragile** garela uler dezaten sustatzea;
- 5) **garapen pertsonala eta planeta zaintzea**: pertsonak eta planetan dugun bizi osoa zaintzeko ardura geureganatzea;
- 6) **natura kontserbatzeko justizia**: ingurumen-bidegabekeria dago, zeinaren arrastoari emisioetatik jarrai dakioken; adibidez: nortzuk diren erantzuleak, nortzuek jasaten dituzten ondorioak...;
- 7) **trantsizio ekosozialerako demokrazia**: gogoetarako tresnak garatzea, erabakiak hartzeko mekanismoak birpentsatzea, planetan bizi garen gizaki guztiak barruan hartzeko;
- 8) **teknika jasangarriak**: teknikak birpentsatzea jasangarritasunak zeharka ditzan.

ECODEPENDENCIA

1. Interiorizar la ecodependencia humana. Ser conscientes de que formamos parte del entramado de la vida.
2. Venerar la biosfera. Valorar la importancia de la biodiversidad y de los ecosistemas. Tener una visión crítica de la idea de que la naturaleza existe para ser controlada y explotada por los seres humanos. Trascender del antropocentrismo al ecocentrismo.

CRISIS CIVILIZATORIA

6. Asumir la situación de crisis civilizatoria que atravesamos.
7. Conocer qué es el cambio climático, sus causas, consecuencias y soluciones.
8. Reconocer las tasas actuales de extinción de especies y degradación de ecosistemas como un problema urgente a poner freno y saber cómo hacerlo.
9. Conocer los grandes ciclos biogeoquímicos de la Tierra y en qué medida se están alterando.
10. Reconocer los límites del planeta Tierra en recursos y sumideros. Reconocer a las energías renovables como las energías del futuro, pero de un futuro que no se va a poder parecer al presente.
11. Valorar soluciones a la crisis ecológica y social que vayan a la raíz de los problemas.

FUNCIONAMIENTO DE LA BIOSFERA

3. Comprender que la biosfera, como sistema complejo, se rige por el funcionamiento no lineal, multicausal y con bucles de realimentación.
4. Conocer cuáles son las bases del funcionamiento de la vida en la Tierra: cierre de ciclos, uso de la energía solar, aumento de la diversidad y máxima cooperación.
5. Valorar que las soluciones que ha encontrado la naturaleza para adaptarse y transformar el entorno, para con ello expandirse, son muy superiores a las humanas. Necesitamos integrar las acciones humanas dentro del funcionamiento de los ecosistemas. Valorar la biomímesis como una estrategia de vida digna adecuada.

AGENTES DE CAMBIO ECOSOCIAL

12. Reconocer el papel de los movimientos sociales, gracias a la organización colectiva, en la consecución de mejoras ecosociales en el pasado y en el presente.
13. Crear tejidos relacionales resilientes, que ayuden a superar situaciones adversas y a lograr cambios sociales para el cuidado del planeta.
14. Desarrollar la empatía y la compasión a corta y a larga "distancia" temporal y espacial y con otras personas, especies y ecosistemas.
15. Desarrollar el pensamiento holístico y crítico.
16. Desenvolverse en la incertidumbre y desarrollar la creatividad.

Luis García Reyesen azalpenaren adierazgarri den 1. irudi honetan, curriculum ekosozialerantzko bidea egiteko behar diren elementuak jasotzen dira.

DESARROLLO PERSONAL Y CUIDADOS DEL PLANETA

17. Desarrollarse como persona y como comunidad de manera integral y equilibrada, ligando los aspectos emocionales, racionales y físicos.
18. Entender que el desarrollo personal requiere relaciones sociales de calidad. Interiori: Reconocernos como seres vulnerables.
19. Valorar la importancia del cuidado de la biodiversidad que la componen, así con demás personas.
20. Asumir la corresponsabilidad de los cuidados de cada momento vital.

JUSTICIA PARA CONSERVAR LA NATURALEZA

21. Mostrar que nuestras sociedades son desiguales desde la perspectiva interseccional (género, clase, orientación sexual, identidad, etnia, religión, origen, aspecto físico, especie, etc.) y cuáles son las causas. Ser conscientes de que el modelo de desarrollo occidental no es generalizable y está basado en el expolio de recursos y alteración de los sumideros de los ecosistemas, así como en el empobrecimiento de las personas más vulnerables.
22. Mostrar que las relaciones jerárquicas no son las únicas posibles en la organización social y económica macro (escala internacional, estatal, municipal), ni micro (escala familiar, escolar, grupos de iguales). Aprender de las redes que se generan en la naturaleza para el mantenimiento de las condiciones de vida del conjunto de la biosfera.

DEMOCRACIA PARA LA TRANSICIÓN ECOSOCIAL

26. Desarrollar herramientas para la reflexión y la toma de decisiones colectivas que incluyan a quienes no pueden o no se les deja opinar (infantes, poblaciones lejanas, generaciones futuras, otras especies).
27. Valorar las aportaciones de mujeres y hombres diversos (clase, origen, etnia, género, opción sexual, funcionalidad, etc.). Valorar la interculturalidad.
28. Defenderse y regular conflictos socioambientales e interpersonales de forma no violenta, y actuar en contextos polarizados.

TÉCNICAS SOSTENIBLES

29. Analizar la tecnología desde el punto de vista de la sostenibilidad y la equidad. Cuestionar la neutralidad de la tecnología. Sopesar todos sus impactos, incluyendo los negativos.
30. Asumir la incapacidad humana de entender plenamente y menos de controlar los sistemas complejos. Asumir que el sistema tecno-científico, como creación humana que es, siempre será limitado. Defender el principio de precaución.
31. Manejar tecnologías sostenibles y justas.

Luis García Reyesen azalpenaren adierazgarri den 2. irudi honetan, curriculum ekosozialerantzko bidea egiteko behar diren elementuak jasotzen dira.

Idea horiek guztiak gorpuzteko, FUHEMen helburu ekosozialak liratekeenaren curriculum-garapenerako proposamen bat egin dute, eta, era berean, [“El conocimiento y la defensa del medio ambiente en la LOMLOE”](#) txostena prestatu, zeinean, legea aztertzeaz gain, proposamen batzuk egiten baitituzte, baliagarriak izan daitezen irakasleentzat, curriculum-proposamenak abian jartzean. Aldi berean, beharrezkotzat jo dute hori guztia gehiago zehaztea, eta helburuak, edukiak, metodologia eta ebaluazioa lantzea; horregatik, [“Guía para educar desde la perspectiva ecosocial en el cuidado y defensa del medio ambiente”](#) argitaratu dute.

Lusek, gainera, metodologia azpimarratzen du, ez delako neutrala: “Ikuspegi ekosoziala metodologia-mailan lantzeko, lehenik eta behin, ikuspegi sozio-afektiboa kontuan hartu behar da, emozioak ikaskuntzaren erdigunean jarri behar dira, eta gai ekosozialak bizipenean oinarrituta landu; gainera, ekintzarako ikaskuntza izan behar du, proiektuetan oinarritutako ikaskuntza, zerbitzu-ikaskuntza eta gisako metodologiak erabiliz.

[Ikusi hitzaldiaren bideoa, 40. minututik 71. minutura](#)

Irudia: Leticia Navarro